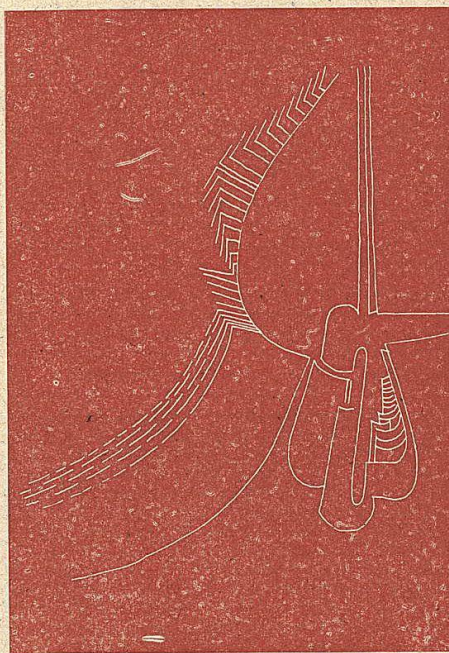

Julijan tamaš

PRIRODA RUSINSKE KNJI ŽEVNOSTI

Cinjenica je da danas živi pisana reč na rusinskom jeziku kao produkt duhovne aktivnosti osamdesetak ljudi i da je uobičajeno nazivamo rusinskom književnošću, mada bi doslednija njenoj, još dosta labilnoj, konstituisanosti bila formulacija — književnost na rusinskom jeziku. Takva distinkcija nam omogućuje da *izbegnemo definisanje prirode njenog bića i upućuje nas na njeno opisivanje*; ono ne mora »bez ostatka« pokrivati samo biće, jer je tada dovoljno da se eksplicira nekoliko njenih značajnih aspekata. Naravno, svesni smo da se formulacijom »književnost na rusinskom jeziku« kompleksni plan nacionalne književnosti ne može svesti na plan jezika. U jednom racionalnom promišljanju, nacionalnu književnost ne možemo odrediti ni kao produkt narodnog duha; u metaforičkom smislu pojam narodnog duha¹⁾ može terminološki da zadovolji ako pod njim podrazumevamo dijalektičku vezu aspekata i uslova pod kojima se književnost jednog naroda pojavljuje.

Narodnost Rusina broji nešto preko 30.000 pripadnika; sasvim dovoljan razlog da se zapitamo o smislu postojanja rusinske književnosti. Učini li nam se da takav stav sobom ubija nevinog, budimo blaži i recimo sebi da bi ona morala imati bar kompleks niže vrednosti. Iako je najčešće pravilo da takav kompleks ima i svoje realno opravdanje, teorijski je u prirodi stvari, i to treba zapamtiti, da književnost nema prirodu isključivo velikih brojeva, već da je ona prevashodno izraz snage individualnog talenta. Rusinska književnost deli sudbinu književnosti malih naroda (što znači, i jugoslovenskih), samo što je njena sudbina još, za instancu, radikalnije obeležena. Po svojoj prirodi već obeležena kao književnost nekontinuiranog i ubrzanog razvoja, ona ulazi u okvire slično obeležene književnosti — ti su

okviri jugoslovenski. Samo okviri, jer njeni istorijski i duhovni koreni sežu, kao što ćemo videti, u prostore dalje od sadašnjih. U prirodi je takvih književnosti, po Svetozaru Petroviću, da dolazi do razilaženja između emisione moći njene i njene književne vrednosti; emisiona moć književnosti ne određuje vrednost u estetičkom i društvenom smislu, ako se pod pojmom emisione moći podrazumeva unutrašnja moć uticaja jedne književnosti na formiranje unutrašnjih tokova neke druge književnosti. Tako gledano, postaje činjenicom tvrdnja da analogno nemogućnosti jugoslovenskih književnosti da uticu na tokove evropske književnosti i rusinska književnost nema moć uticaja na književne tokove jugoslovenskih književnosti.²⁾ Tu se ogleda značaj na književnom prostoru univerzalnije korišćenog jezika; sa suženijom upotrebom jednog jezika i književnost tog jezika dobija lokalnije značenje, što još ne mora samo po sebi da znači da je njena vrednost ispod nivoa svetskih vrednosti.

Odnos kategorija značenja i značaja ukazuje da rusinska književnost ima političko i egzistencijalno značenje, a značaj joj daju tih 30.000 ljudi kojima ona predstavlja materijalizovanu svest o izvornosti vlastitog identiteta; njeno političko značenje je za širi, jugoslovenski kontekst, dok se njeno životno značenje svodi na nivo ontološkog statusa rusinske narodnosti; jezik, koji je *polako* odumirao u svojoj izvornosti pod pritiskom pojmova savremene civilizacije i tuđih jezičkih supstrata, danas se deskribira i normiranjem dovodi na status književnog jezika.

Rusini potiču iz oblasti istočne Slovačke, zakarpatske Ukrajine i Galičine. Migracioni proces počeo je znatno ranije nego što su prve grupe, u rasponu od 1740—1750, prispele u današnje oblasti; znatno ranije, jer su se na tom putu zadržavale u gornjoj Mađarskoj, tačnije u Zemplinskoj županiji i oblasti Makova. Proces migracije okončan je polovinom XIX stoleća.

Osnova rusinskog jezika je još uvek sporna — elementi ukrajinskog i slovačkog jezika ne mogu da odreknu njegovu autohtonost, mada se sa nešto više sigurnosti može tvrditi da mu osnovu čini zemlinsko-šariški dijalekt; taj dijalekt čini osnovu i književnog jezika. Savremena jezička situacija na terenu ukazuje na prisustvo mađarskog i srpskohrvatskog jezičkog supstrata.

Zahvaljujući protoprezviteru *dr Gavrilju Kostelniku* (1886—1948) rusinska književnost, posle objavljivanja u Žovkvi 1904. godine njegovog idiličnog venca *Iz moga sela*, počinje svoj istorijski rast u ovim književnim prostorima. Kostelnik je začetnik umetničke književnosti. Narodna književnost, pak, svoje prvo beleženje doživela je 1890. sa objavljivanjem zbornika narodne lirike *Ruski slavuj* Mihajla Vrabelja, i drugo, daleko značajnije, prilikom posete Bačkoj 1897. uglednog ukrajinskog etnologa i polihistora *Voldimira Mihajloviča Hnaćuka* (1871—1926). Hnaćuk, tom prilikom, beleži i prozu i poeziju, što do danas predstavlja osnovne konture rusinske narodne baštine. Značajno je zapaziti njenu specifičnost: dok narodna proza uglavnom obiluje svim uobičajenim žanrovima za narodnu poeziju, u poeziji je heroika, epska poezija, nepristutna; postoje samo ostaci, u baladama i romansama, na istorijski spomen one motivike koju bismo mogli vezati za hajdučki bunt i akciju. U narodnoj lirici, pak, nedostaje ona paganska obojenost, svojstvena srpskoj i ruskoj narodnoj lirici. To može da se tumači time što je rusinski čovek, iako sudbinski vezan za rad i zemlju, već prejako preplavljen hrišćanstvom, a sama lirika beležena je znatno kasnije od prvih romantičarskih oduševljenja folklorom naroda. Motivika i simbolika je dobrim delom ukrajinska, kao duhovni talog prenesen iz postojbine. Nedefinisano slovačko-ukrajinsko zrno, ishodište geneze rusinske narodnosti, preneseno u nove uslove, počinje da živi samostalno, ali pod stalnim i приметnim uticajem mađarske i srpskohrvatske tradicije, što nakon dva stoleća rezultira jednim novim kolektivnim individualizmom.

RU
SINSKA
KNJI
ŽEVNOST
JUGO
SLAVIJE

Sto se to genetičko zrno sačuvalo od asimilacije treba, pre svega, da zahvali svojoj izrazitoj svesti o svom izvornom identitetu i onom istorijskom ponašanju do drugog svetskog rata, čiju bismo »filosofiju života« mogli nazvati egzistencijalnom filosofijom pasivnog kompromizma i koegzistencije; takav moralni makijavelizam imao je za cilj da se prežive satirući istorijski vetrovi. Ako se setimo Platona Karatajeva iz Tolstojevog *Rata i mira* i zamislimo ga uplašenog, sagledaćemo sliku tog dojučerašnjeg Rusina *par excellence*. Težak i sluga najvećim delom poneki učitelj, pod jakim uticajem jedine i najbrojnije rusinske inteligencije — crkvenog klera vatikanske inspiracije, svestan svoje brojčane beznačajnosti, morao je da se zavuče u ljušturu pasivizma; ona će prsnuti tek nakon poslednjeg rata, inteligencija će naglo ojačati i danas je procentualno izrazito brojna.

Od 1904. godine, znači za nekih sedamdeset godina života, književnost u Rusina razvijala se ubrzano. Ako je njena predpanonska faza u tokovima kolektivne književnosti naroda Galičine, istočne Slovačke i zakarpatске Ukrajine, njena prva panonska faza — faza sazrevanja lokalne tradicije do savremenosti — je okončana. Upravo ovih godina smo svedoci jednog procesnog stanja koje nam daje za pravo da ustvrdimo da rusinska književnost stiže pravo da se i van vlastitih granica ne dovodi u pitanje. Priroda tih procesa najbolje će se opisati sledećim činjenicama: 1) u svom razvoju rusinska književnost je došla do zrelog individualnog stvaralaštva, ali sa sobom vuče jednu specifičnu žensku liriku čija su pojedinačna imena poznata, a čije zajedničke odlike tvore neku vrstu osavremenjene kolektivne lirike; 2) unutar tog zrelog individualnog stvaralaštva kao najznačajnija crta ističe se istorijska stihijnost poetika tradicije; 3) odsustvo profesionalnih stvaralaca, odsustvo duhovno aristokratske publike i mecena, prisustvo usmene i lokalne tradicije, nepoznavanje od strane najvećeg dela stvaralaca apstraktnih teorija o korišćenim konvencijama stvaralačkog postupka. Sve to daje nam za pravo da prvu panonsku fazu rusinske književnosti smatramo *popularnom umetnošću*, u smislu kakav je tom pojmu dao francuski sociolog umetnosti Šarl Lalo.

Kolektivna lirika o kojoj je reč neka je vrsta pandana u srpskoj građanskoj lirici sa početka XIX stoleća, s tom razlikom što je u našem slučaju ta lirika isključivo devojčaka; osnovne odlike su joj »serdce-drapateljna« patetika intime, kanonizovani leksički i motivski fond, obavezno prestajanje pevanja nakon udaje...

Najspeficijalniji rusinski tok književnosti je onaj koji svoju neposrednu inspiraciju crpe iz socijalne stvarnosti određenog vremena, snažno obeleženo prisustvom folklornog, mitskog mišljenja i ponašanja. Pesnik je u njoj tumač individualnog doživljaja spomenute stvarnosti, vrlo blizak, sa druge strane, prirodi — po tome je taj tok srodan ruskom »seljačkom« pesništvu Kljujeva i Jesenjina. Najznačajniji njegovi nosioci su Gavril Kostelnik, Mihail Kovač, Mikola Koriš i Đura Papharhaji. Van ovoga toka, ali još bliže narodnoj lirici, nalazi se Janko Fejsa. Prozaisti su listom u ravni socijalne tematike. Nove glasove donose tek sedamdesete godine, Miron Kanjuh, Ljubomir Sopka i Julijan Tamaš: Kanjuh dramskom koncepcijom poetske stilizacije brehtovskog, »epskog« teatra, Sopka horizontalnim razlistavanjem narativne strukture svoje kratke proze i Julijan Tamaš »neoromantičkom poetikom« sveže i slojevite metafore. Spomenuta trijada čini rusinsku modernu koja otvara rusinsku književnost univerzalnijem shvatanju pevanja i mišljenja, oslobođenog prejakih nanosa tradicionalnog lokalnog. Čini nam se da odatle i počinje rusinska književnost da živi sa savremenošću i, ako ne formira (a svakako da ne formira) tokove jugoslovenskih književnosti, ona ih sa manje ili bez zakašnjenja prati.

Kada konstatujemo da u istom istorijskom trenutku žive i tvore pisci, recimo,

recimo, Fejsa, sa svojom poetikom bliskom narodnoj, pored savremenih poetika dolazimo do saznanja o istorijskoj stihijnosti poetika tradicije. To ništa drugo ne znači nego da su pisci bogatili svoje poetsko pamćenje i osnovno iskustvo književnosti sticali na primerima književnosti drugih naroda, a svoje poetike određivali prema stupnju sopstvene svesti (najčešće pevajući spontano-nesvesno) o mogućnostima pevanja kao kreativnog čina. Refleks susednih književnosti asimilovan je tako da, ako bismo želeli da uspostavimo poredak ergocentičkog luka u istoriji rusinske književnosti, susreli bismo se sa situacijom anistorizma. Razvojni luk može da se uspostavlja samo u okviru stvaralačkog opusa pojedinog pisca, a izvoditi delo jednog pisca kao svesnu nadgradnju iskustvu njegovih prethodnika, nije moguće. I onaj tok pesništva koji smo nazvali najtipičnije rusinskim i koji u sebi sadrži dela pisaca koji su stvarali u rasponu od 1904—1970, ne možemo okarakterisati kao određenu školu sa svesnom stilističkom i poetičkom opredeljenošću, jer, reč je tu o spontanom izrazu onog osimilovanog refleksa susednih ili bliskih književnosti; domet i samosvojnost zavisili su od snage individualnog talenta i iskustva književnosti svakog pojedinog autora, nezavisno od poretka smenjivanja senzibiliteta određenog vremena — ideja, stila i estetičkog stava.

Imamo li u vidu kada se pisana reč na rusinskom jeziku pojavljuje, sa kolikim zakašnjenjem, znamo li za izrazitu svest o izvornosti nacionalnog identiteta njenih pripadnika i tihom i upornom insistiranju na njoj, i ako tome priložimo istorijsku situaciju Rusina sa socijalnom obeleženošću sluge — biće nam shvatljiva prevladavajuća romantička i realistička, socijalna, crta u književnosti. Proces sazrevanja od mita i narodne poezije do savremenosti u književnostima velikih naroda trajao je vekovima; u našem slučaju taj put je pređen za sedamdeset godina. Određena kao popularna umetnost, kao književnost nekontinuiranog i ubrzanog razvoja, sa pretpostavkom da trajnu i neponovljivu umetničku vrednost može da stvori samo pisac sa snažnim individualnim talentom i zrelim iskustvom književnosti, rusinska književnost može da se posmatra u kontekstu jugoslovenskih književnosti bez dovođenja u pitanje smisla njenog postojanja. No, i pored svega rečenog, svesni smo da dilemu: hoće li i koliko živeti rusinska književnost — neće rešavati veličina i broj njezinih pisaca, već sam život. Ako je 30.000 ljudi dovoljno zdravo jezgro, a poslednja dva veka nam govore da jeste, da izbegne sopstvenu asimilaciju, tada se može ustvrditi da će književnost Rusina moći vrlo brzo po kreativnosti i estetičkoj zrelosti da stoji pored drugih jugoslovenskih književnosti. Sudbina će se rešavati na sociološkom planu, što još ne znači da intenzitet kulturnog delovanja samih pisaca i jezičara neće imati i povoljno povratno dejstvo na usmeravanje sopstvene sudbine.

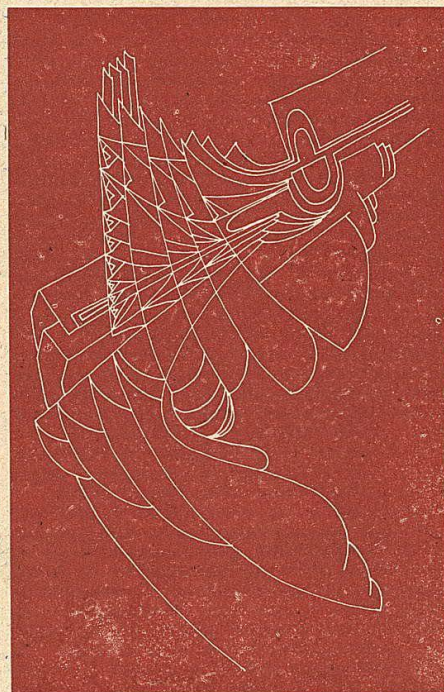
Napomene:

1) Različite aspekte pojma narodnog duha izražavaju teorije: *Weltanschauung* Vilhelma fon Humbolta, *Völkerpsychologie* Vilhelma Vunta; *Geistesgeschichte* hegelovski orijentisanih nemačkih idealista najdoslednije razvija spiritualističku vezu književnosti kao izraza nacionalnog bića; Staljin će devizom »krv i tlo« reafirmisati pozitiviste XIX stoleća, ubijajući u dirigovanoj književnosti svoga vremena svaku životnost, tvoreći je tako malokrvnom.

2) Da jugoslovenska književnost ne utiče na evropsku i svetske književne tokove možemo pokazati na jednom od mnogih slučajeva: narativni metod suzbijanja sentimentalnih efekata, koliko nam je poznato, po prvi put zrelo i razvijeno koristi Tolstoj u *Ani Karenjinoj* — Vronski odlazi u Srbiju posle tragičnog Aninog čina, dakle, u jednom melodramski obojenom epilogu Tolstoj insistira na zubobolji praćenoj obilnim lučenjem pljuvačke kod Vronskog, čime neutralizuje efekat sentimentalnog čina. Taj isti postupak proslaviće Foknera, a znamo da je Miloš Crnjanski u *Dnevniku o Carnojeviću*, pre Foknera, na takvom postupku dosledno izgradio svoje delo.

đura papharhaji

TAMO ZA ZAVESOM STAROM

ZANJIŠI VETRE

Kada zaplave véne i nebo
prolećnim mirisom,
kada zaglasa gnezdo lastavice
starom trščanom nastrešnicom
i kada trešanja ranih mlade grane
venčanu odoru navlače,
podetinjim.

Pesma sam vetra, u kosi cvet,
masnoj, crnoj brazdi bačeno seme,

orao, umorna ptica od beskrajnih skitnji,
zenica u isplakanom oku
od dugogodišnjih čekanja.

Zanjiši vetre nedosanjane zimske sne,
razapni krila gladne, ponosne ptice
što noćima bolnim kljuje mi srce!
Ko mi to krade poljupce tople, zaveštane,
ko nad-polje zasejati
duboko razorano plugom laži,
ko požaliti
od bdenja ruke umorne, lomne?

Zanjiši vetre krvavo srce,
neka mu tuge uznesu oblaka skitnice
na pleća plavih daljina . . .
Zar život da su
iluzije hrome,
zimskog sna duboke varke
u grljenju rušnoga života!

Zanjiši vetre venčanu odoru belu
na ranoj pod prozorom trešnji,
raspleti joj
od grčeva zime pletenice zamršene,
maja zapevaj pesmu, toplu, milu,
na stablu zalepljenim puževima,
razneži srce oblacima lugalice orla
kada zaplave véne i nebo
prolećnim mirisom!

TAMO ZA ZAVESOM STAROM

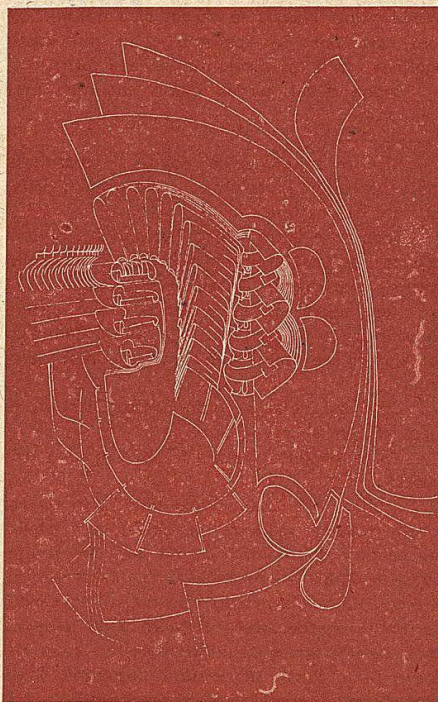
Tamo gde večernje zvono ocu
dan iz ruku otkida,
tamo gde sutonom kradljivcima uzorane
procvale zvezde
iz gradina plavih
padaju na polja,
tamo gde zlatastu lunu na vrbi dozreću
sa ponoćnim pirom
načinju zrikavci —
za zavesom starom sa jednog prozora
jedne me oči
ranjene tamom
iščekuju budno.

I pišu mi mislima plavim
o besanoj noći
i gladnoj tami,
da najdraži kompot već načet je davno
i košulja bela ispeglana čeka
da opet drvena kapija zaškripi
i sin se bludni
vrati iz daleka.

Za starim jorgovan zamirisu zidom,
prhnuše grlice u ataru dalekom
i kajsi je već pod nastrešnicom zriju.
Cvetaju večeri za kudeljnom ogradom
dok oči jedne
pritajene sve brže za zavesom venu.

miroslav striber

PO SLEDNJI GEST

VODA

Možda se ovde zagubila
prošlost
po prvi put,
sve odnela je
prošlost.
Hej, vodo, vodo, vodo . . .

I čekam tišinu osame punu
ne bi li izrekla tajnu:

O rečima što ih je slušala,

o tragovima u pesku,
o rukama što ih je mila,
o bolu zaboravljanom
večno.
Vodo,
ti koja odnosiš, pričaj
koliko je dubok, mutan
nepovrat u tebi.

Da, voda odnosi:
vrbi granu odlomljenu,
voda odnosi
vrbe granu izgublenu.

A sada već tama
tragove ostavlja . . .
I čuje se samo talasa
šapat.
I kamen samo ovaj sluti
govor.
Nemušti nek kažu
šta voda nosi.

Pripazi,
jer voda odnosi.

NA SRED ZEMLJE RASPET

Zemljo,
hleb je tvoj i krv mi tražiš,
rodi me i izda.

Groblja i crnilo,
slomljeno krilo,
rake i prah
večni strah
u zemlje najmanjoj šačici
zasejan kletvom.

Zemljo,
za života dar telo svoje da promenim,
da se izbrišem rukom ocrnjenom tobom.

Suhe grane
starog izvora
u novom cvatu
ljudskog znoja
zemljom najmanje šačice
rasejano se raspinja.

POSLEDNJI GEST

U svitanju osame,
na raskrscima nebeskih krajeva,
sagore i poslednji cvet
pred vratima beskraja.

A otkinuti listovi
postaše tragovi
divljih golubova čarke
iz stravičnog nekog zamka.

U pustari pred počinak
karminom rišem
na parčicama
razbijenog ogledala
pejzaž svog detinjstva.

VIZIJE SLEPOG

1

Slušam i gledam nebo na kolenima
gde moli glasom umornog zvona
odjeke što damaraju tišinom
čije trajanje prinosi molitvu vremenu
dok se trenuci nižu u pravilnim razmacima.

U tom raskoraku prečišćenih mogućnosti
tama upija u svoju lepljivost zaostale odjeke
što večno kasne za svojim udarima.

Za nebo sam tišina tragova mojih.

Radovati se radošću progledalog slepca,
povlačiti željenu crtu videla
sa tihim početkom nadilaženja svetlosti
do burnijeg kapanja tame sa zenica,
trenutak ispiranja jasnóće predmeta
kao ponovnog stvaranja sveta.

Dok slušam i gledam nebo na kolenima
toranj sa krstom tišine manastira
sedu glavu oblaka bezbožnika
uranja u baru otekle tame!

2

Nerotkinje smrtno ranjenih zvona
oživiljenih belih manastirskih tišina
nariču odjecima ravnice
za poslednjim potomcima.

Samo zvono glasom umirućeg zanjiše vazduh
i istisne osmeh ohrabrenja —

Suncu oko vrata prsten nepovrata.

3

Pre izrečenog kraja
nadi mo njegov smisao.

Smisao iskupljanja je neiskupljivost,
nema suda za prah
nedoživiljenog ni iziviljenog
jer nakon sada te nema
ni pre, ni posle.

Neprekidnost u kojoj postojiš
s hodom je tkana do granice sećanja.

Tada postaješ ispalo zrno,
jedno zrno iz glave
u poljima suncokreta.

I napetost koja ovlada tobom
trajanjem truljenja doseže vrh.
Presek truljenja i sećanja je granica tkanja.

Meteor si što se zemlji uranja,
ti postaješ zemlja,
tupost u uporištu spasenja
za smrtnike je ozelenjenji hum
i svi dosadašnji motivi su straćeni.
Vaše sjedinjenje je prevara.

Nemoguće je otpatku glave
sa polja suncokreta
stići po konačnost određenja.

(Odlomak)

VITEZ

Preduogo je sedeo vitez na mirisnoj zemlji,
travi našoj mudro zelenoj. Zavukoše mu se mra-
vi pod oklop. Njegov se škrgut sipa našom bol-
nom ravnicom. Sa apetitom grizu mu kosti.
Ogoljene leže i još ogoljenije ih čeka jutro.

Bedna slika: zardali oklop napunjen pra-
hom viteza.

Nisu se zalud cepale cokule i ostavljala
odeća na tuđim krstaćama... Jetre na neprija-
teljskim bajonetima.

Sada ruke širim široko i čekam sve otvore-
na srca i poluzatvorenih svojih očiju, sačuvanih.
Žurim preko ravnih jaruga. Trčim...

Rano nedeljom čovek se oseća tako lagano,
nedužan svetim i ljudima. I ja volim. Želim da
zadržim sunce nad ispućalim susednim valo-
vima.

Čuju se zvona sa naše crkve. Glas im je
nekadašnjem sličan. A stare.

To je svršeno jutrenje i deca gladna trče
kućama.

Stojim i ne poznaje me niko. Kao da ra-
tovah dvadeset godina. Neobičajeno. Pozeleo
bih nekome dobro jutro... Ne tako kao ranije.
Do sada o tim dvema rečima ne mislih mnogo.
A mogu da znače mnogo više od svežeg vazdu-
ha, dobre ograde, sveće. Dete će da ih pomene
kada ugleda sunce na zidu, bolestan kada oz-
dravi, pijan kada se istrezni, izgubljen kada
pronađe put, siromašan kada se obogati...

Posle jutrenja, tandrću kola i kolica. Ona-
mo ka praznim, napuštenim domovima. Posled-
nji pas, običaja radi, laje na one što dolaze sa
svih strana. Nezasito zaviruju po zaboravljenim
budžacima i izlaze punih šaka.

Nikada ne videh tako blag pogled i smire-
nu svetlost u očima. Ne znam da li ću videti
ikada slične. Ova žena je stvorena da bi volela,
da bi žalila i primala to isto od ovih što se sa
njima muči otkada je pogledala na nišku tava-
nicu. Od tada su prošle mnoge godine. Zar ne?
Čini se više od četvrtine života. Često mislim da
je žene teško shvatiti. Nekoliko njih behu mi
primer. Nisam znao čime ih možeš obradovati.
Ista stvar bi ih neki drugi put povredila do dna
srca...

Za nju bejah uveren. Bila je gotovo smeš-
no, neobičajeno dobra. Nije nosila brojanice i
crni molitvenik sa požutelim utrobom. Još uvek
mislim da joj je prečasi otac često zavideo.

Dok stojim nadomak prvih seoskih kuća i
slušam kako tandrću kola i kolica onamo ka
napuštenim kućama, prilazi mi polako. Pita me
da li sam se vratio... I šta reći? Ovde sam.
Čini mi se da sam ovde. Ja i niko više. Svi žure
ka sirotim kućama. Zalaje pas ponekad, zabo-
ravljeno. Običaj je takav.

Pobegoše svi. Dugo su gledali za sobom,
nadali se povratku. Po prvi put biroši su bra-
ća... Rodbina ili tako nešto. Da, to je zaista
sreća. Dok se od jednog ne uzme, drugi to ne
može imati.

Perje iz dunja leti po sobama. Prošlogodiš-
nji pekmez neko je prosuo i dugmad vašarskih
boja opala. Komadi svile pred kućom i vreća
kukuruza bačena pred vratima. Vetar zveči is-
pućalim staklima. Sâm.

Čini se da se nikada više vratiti neće, ne-
ka ih. Tako se moralo dogoditi.

Opet prolaze pored mene. Na kolima. Pe-
šice. U novom ruhu. Sa jutrenja. Prepuni. Sto-
lice, stolovi, konjska čebad vuku se po prašini.
Krevetska daska puče pod ormarom.

Iz njenih očiju, svetlost jednog osećanja,
što je u ovim trenucima svugde presahla...
Prolazi lagano pored mene. Eto, svako nosi...
I ona. Šaku punu semena suncokreta i tri sveža
cveta u

bledoj vazii.

Kao da sam ratovao dvadeset godina.

BELEŠKE O AUTORIMA

DURA PAPHARHAI rođen je 1936. u Ruskom
Krsturu. Diplomirao je jugoslovenske književnosti
na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Urednik
je časopisa *Švetlost*. 1968. objavljena mu je
knjiga pesama *Tu odmah kraj srca*.

MIROSLAV STRIBER rođen je 1939. u Durde-
vu. Magistrirao je pravo u Beogradu. Za života je
bio asistent na Pravnom fakultetu u Novom Sadu.
Poginuo je 1971. u automobilskoj nesreći. Objavio
je dve knjige pesama: *Romansa* (1969) i *55
pesama* (1971).

LJUBOMIR SOPKA rođen je 1950. u Novom
Orahovu. Student je na Pravnom fakultetu u No-
vom Sadu. 1972. objavljena mu je knjiga kratke
poetske proze *Usamljene žene*.

JULIJAN TAMAŠ rođen je 1950. u Vrbasu. Stu-
dent je jugoslovenskih književnosti na Filozofskom
fakultetu u Novom Sadu. Objavio je 1972. godine
knjigu pesama *Nebo na kolenima*. Pri-
premljena je i druga knjiga pesama, lirski spev
Balada za Irmu.

Izbor i prepev sa rusinskog
JULIJAN TAMAŠ